

OTOMOBİL

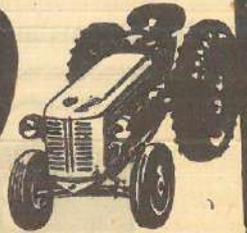

1954 YILINDA

500.000

LİRALIK İKRAMİYELER

TRAKTÖR

ALTIN-VE PARA İKRAMİYELERİ

3000
ALTIN

İKRAMİYELİ
GRUP
MEVDUATI

YATIRACAĞINIZ PARANIN

2 Mislini
Kazandırır

TÜRK TİCARET BANKASI

HER 150 LİRAYA BİR KURA NUMARASI

39

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Ekim 1954

İÇİNDEKİLER:

Yurt Oyunları Meselesi Mahmut R. GAZİMİHAL

Kuloğlu Mehmet Halit BAYRI

Türkçenin Romenler Üzerindeki Etkileri Veysel ARSEVEN

Halil Cemal Oğultürk Yugoslavya'dan Yazıyor T. F. A.

Hey Hey! Yine de Hey Hey! Nezihe ARAZ

Halk Oyunları Müsabakalarının Neticeleri T. F. A.

Halk Oyunları ve Jüri Heyeti T. F. A.

Çukurovadan Telserlemeler Mustafa UZ

«Dertli ve Seyrani» Eseri Münasebetile Çankırılı Ahmet T. ONAY

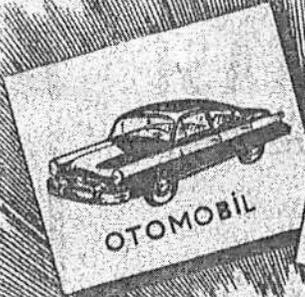
Sayı: 63

Kuruş: 25

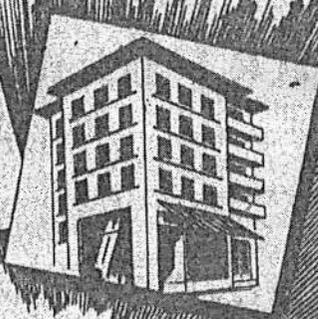
40

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

OTOMOBİL

1954 YILINDA

500.000

LİRALIK İKRAMİYELER

TRAKTÖR

ALTIN VE PARA İKRAMİYELERİ
3000
ALTIN

İKRAMİYELİ
GRUP
MEVDUATI
YATIRACAĞINIZ PARANIN
2 Mislini
Kazandırır

TÜRK İÇİCARET BANKASI
HER 150 LİRAYA BİR KURA NUMARASI

39

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Ekim 1954

İÇİNDEKİLER:

Yurt Oyunları Mesalesi	Mahmut R. GAZİMİRAL
Kuloglu	Mehmet Halit BAYRI
Türkçenin Romanlar Üzerindeki Etkileri	Veysel ARSEVEN
Hallî Cemal Oğulları Yugoslavya'dan Yazıyor	T. F. A.
Hey Hey! Yine de Hey Hey!	Nezih ARAZ
Halk Oyunları Müsabakalarının Neticeleri	T. F. A.
Halk Oyunları ve Jüri Heyeti	T. F. A.
Çukurovadan Tekertemeller	Mustafa UZ
«Derili ve Seyran» Esri Münaşeretle	Çankırılı Ahmet T. ONAY

Sayı: 63

Kuruş: 25

40

İBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNCER

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

TÜRKİYE KREDİ
DERNEĞİ
"Bu Yıl"
12
APARTMAN DAİRESİ
HER AY BİR DAİRE
ERENKÖY ETİMEFENDİ AŞI'NDA
Her 150 Liraya Bir Kur'a Numarası

«TÜRK HALKBİLGİSİ - FOLKLOR DERNEĞİ»nin neşriyat organıdır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AGUSTOS 1949
AYDA BİR DEF'A İSTANBULDA ÇIKAR. HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN HİNÇER

No: 63

EKİM 1954

YIL: 6 — CILT: 3

Yurt Oyunları Meselesi

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHAL

Eyüülün ilk haftasında İstanbul'daki... aynı tekrar canlandırılan yurt oyunlarını seyretmek imkânına şahsen maalesef nail olmadım. Fakat, onları gayet iyi tanıdığım için, bu imkânızlık beni yeniden üçbeş düşünce karalamaktan alıkoymadı. Seyircilerle görüşüm, intibaları okudum, yayımlanan resimleri seyrettim ve atılabilen adının kuvvetini anladım.

İşleyen, demirin pastanacağı gibi, «oyun hareketi» sönen yerlerde de oyunlar çınlazır. «Oyun hareketi» tabirinden maksat, oyunun kendi cevvaliği değil, oyun gösterileri faaliyetinin canlılığıdır; hareket etkileşimesi oyunlar da cilalanır, serpillir... Hecle İstanbul milli oyundan Lüsbütün mahrum düğünüstü.

Anlayabildiğim kadarına göre, «oyun hareketi» denilince şu üç sahnenin anlaşılması lâzım gelecektir:

1) Folklor değerleri oyunlar; yani, her oyunun kendi bölgesindeki, ora insanların görenek ve hatıralarındaki, kendi köy ve kasaba düğünlerindeki asıma ve dekoruna uygun halleri. Oyunlar bir ilim konusu olarak ancak o en orijinal durumlarla incelenebilir. Folkloreu her birini o mutlak şartları içinde ve en ufak teferruatın hikmetini araştırarak ele alır; mesela hapalı yerde (kış oyunlarında) davul zurnanın yerini bağlama alır, çanaklı odaya ancak kopuz sest sigabilir; folklor

cu bunu sezebilirdir... Düğünün neresinde hangi oyun neyin yer alıyor? Bu da ancak düğünde öğrenilebilir... v.s... Folklor budur.

2) Merkezlerin milli senliklerinde de yurt oyunlarına yer almaları arzulanıyor. Bu noktada folklor ilminden ayrılıp «oyuncuların seyahatı» konusuna geçmiş oluyoruz. Merkezde dört bucaktan ekipler gelecek, «veya zımnında o orijinalerin merkezi ve sabbatlı taklifleri sağlanacaktır. Gerçi daimi surette yerli takımın getirilmesi tercih olunursa da, her bir dedigim anda buna imkân nasıl olabilecektir? İnkâna tahakkuku için (ki buna başlangıçta ihtiyaç vardır) hem her mevkin kendi yarı profesyonel, idealist ve işi milli dava edünmüş birer ekibi daimi surette hazırlıklı durmalı (düğünlerin yapıldığı gibi), hem de bir merkezde o ekiplerle söz birliği kalacak yarı resmî bir «Millî Oyunlar Merkezi» mevent olunmalıdır. Figürlerde sabbat ve disiplin, asla uygun giyim ve edası takımlarının masraf ve idare tarafının tanzimi şart olacak demektir. Himmetin varlığı da olacağına göre, mali tarafın bankaca elde tutulması tamamıyla mümkündür; gideri gelir karşılığı gibi, mükâfata da pay kalır. «Oyunların asıl disiplini korunabilirdi» nispette folkloru da yakın kalmış olur; bir taşla iki kuş vurulur.

3) Kanunun hale ile ilgili yüksek saba; yönü üçüncü meseledir: bunu koreografılar,

42

kompozitör ve baleçiler düşünüp başarılar.

Folklorun yerli yerindeki düzeniyle alakalı birinci ve üçüncü maddeleri erbabına bırakılarak, ikinci madde üzerinde bir nebze durulmuş istiyorum: «Oyun» gerçi oyundur ama, oyuncak değildir; fantezinin oyuncaklığı olamaz; olmadan «olacaktı» kaygusuzla dertleşmekte her halde fayda vardır.

Teskiât içinde her hangi bir sınısın «menfaati sanata tercih eden» ruhiyatı rol oynamamalıdır. Konu buna ziyadesiyle elverişlidir; bir sınıs bu gibi etkilerin ne gibi sonuçlarla meselâ Amerikaya götürülürse ora halkının zevk fantezisini hoşnut bırakabileceğini düşünerek başlara sarık, kapılara nargileli nöbetçiler katmaya, veya falanca oyun ağırdır diye o harekete yersiz kalgına ve sıramalar ilâvesine kalkışsın, bu bir telalluk macerası olurdu. Cüretkâr sınısarlardan oralarda da sık sık şikâyet ediliyor.

Başka bir mesele için dekor tarafıdır: oyun, oyuncular için «ceze ve coşmada samimiyet ve asalet» konusu olduğu kadar, seyirci için de «sıkı sıkıya maşerî kontrole tâbi bir göz estetiği» meselesidir. Tiplerin boyu postu ve yalınsıklı gençlerden seçilmesi hayatiyeti ifade eder. Giyim disiplini yakıştırma tarafı makul ölçüler dahilinde ancak haz uyandırabilir: meselâ ispanyol toreadorunun elbiselerini giymeye kalkışmak, veya Kafkas gömleği iksasına heves etmek katliyen doğrudur. Nasıl ki vücut ölçüleri alınmadan biçilmiş fazla battal veya düşük aba ve şalvarlara bürünmek de düpedüz salpaklık olurdu. Yerli giyim özelliklerini tespit için derin araştırmalarda bulunmaya lüzum yoktur sanırım; meselâ Evliya Çelebinin her yerin giyimini hakkında verdiği malûmat çoğu yerlerde geçen asır sonlarına kadar devam etmiştir. Vaktile yerli kıyafetlerle seyyahlara satılmak üzere güya zeybek giyimle hazırlanmış bazı kartpostal resimlerini geçenlerde Sultan Mahmut zamanından kalma fotoğraflar diye negreden bir zat Evliya Çelebi'nin kızını giyimleri hakkındaki tariflerini bilseydi hem o manzaraların garabetini ecelere lâyük görmez, hem de geçen asır bağlarında İzmir'de fotoğrafçılığın varlığına inanmak gibi bir tarih hatasına düşmezdi. — Biçimde yapılabilecek lavraklık imkânı gibi ufak tefek maksas ve renk oyunlarına geçince; bu mümkün ve hattâ lazımdır. Sirtta millî giyim varken ba-

şa canfas kıllah yerine kasket tabiatile giyilemezse de, meselâ «kızıl börek» yerine «sarı börek» ve onun tepesine püskül yerine çepçevre döktülecek al saçaklar neden takılmamışın? Böyle bir baş giyimini yine en eski mellede «sukarlaş börek» diye yazılı yukarılık börek sayılır. Sarı börekli Saybak (=Zeybek) başlığı bu küçük renk oyunuyla aynen korunmuş olurdu. Sarı börekli Apa (=Efe)'nin sarı kısa çizmeleri mavî dizilik takımıyla uzlaşabilir. Dirsekten el üstüne kadar sol kol üzerine kalkını temsilen alttan tokalı sarı bir meşin kapak takılması da tarihe uygun düşer. Çiftler yatağanlı yirmi yerli kızının bu giyimine ve iyi hazırlanmış olarak sahneye yüneldiğini bir düşününüz: arslanlığa mı şaşarsınız, heybelle mi ürpersiniz, renk ve figürlere mi dalarsınız, davul zurnalarla mı coşarsınız, orasını siz tasavvur ediniz. Görülüyor ki folklorun pek az ayrılacak bahasına henliğinizi gururunun yaşamak mümkündür. Şehirlerin buna ihtiyacı vardır.

Yüz mimmikleri mübalâğa kaldırmaz; tükme bıyıklar, abus veya lâubali çehreler derhal sınırdır. Yerli oyuncuların ustaları bu işde samimî kahyorlar, sadeligi ve tabiiği biliyorlar. Birlikte oyunları da tempo ve beyaherlik bakımından asına uygun kalıyor. Buna rağmen son provalarda temkin ve disiplinin bir jüri tarafından kontrolü faydalı olur. Birlikçiler iyi aranmalı.

Bir gazetenin «Anadoluda eskiden karma oyun var mı imiş?» yolu istifhamını itiraf ederim ki tebessümle okudum. Böyleleri de vardı, fakat çoğu zaman harimde oynanırdı: «Alaca bar» denilen oyun gibiydi. İbnî Batuta Anadoludan geçtiği çağda Türk kadını —musallı olmasına rağmen— hâlâ erkekten kaçmıyordu; Fas'lı seyyah bunu biraz hayretle, fakat kinayelere sâpmadan ve onları överek anlatır (XIV. asır ortaları). Çoğu zavilyelerde karma oyun asırlarca devam etti. Anadolu kadınının ilk defa henüz oyuna karıştığını sananlar onların bu tertibindeki altın tesleri de tanzimat modasından sonra tepelerine oturttuklarını zannetmek kadar garip bir tereddüde sâpmış oluyorlar: o baş giyimini aşında fes değil, eski adıyla «kızıl börek» ten ibaretti. Kotaz (=hotoz) denilen şeyin aslı her halde bu olmalıdır.

Kısacası: türkülerin şehirliere sevdirmesi içinde itibarî bazı acemiliklere uğramız-

Sazşairleri:

Kuloğlu

Yazan: Mehmet Halit BAYRI

Onyedinci asrın tanınmış saz şairlerinden Kuloğlu'nun hayati ve edebî şahsiyeti üzerinde az çok durulmuş olmakla beraber, eserleri şimdiye kadar tamamiyle tesbit edilememiştir. Vakıf, merhum Sadettin Nüzhet Ergun, dokuz koşmasıyla bir mersiyesini, yedi semaisini ve iki divanını ortaya koymuşsa da (Onyedinci asır saz şairlerinden Kuloğlu, S. 25-50), şairin kaleminden çıkan mabsuller bunlardan ibaret olmadığı muhakkaktır. Anadolu ve İstanbul'da hususî elerde bulunan eski yazma dergilerde yapılacak araştırmaların, Kuloğlu'na ait daha bazı manzumelerin meydana çıkmasına imkân vereceğini düşünerek, biz ötedenberi bu yolda emek ve zaman harcamaktan çekinmedik ve neticede Kuloğlu'nun henüz nesrolünmüyen iki koşmasıyla bir türküsüne tesadüf ettik.

Profesör Fuat Köprülü'ye göre, Kuloğlu, Dördüncü Murad devrinde büyük bir şöhret kazanmıştır. Asıl adı Süleyman olan şair Safranboluludur. 1640 (H. 1049) tarihinde Dördüncü Muradın ölümü münasebetiyle söylenmiş olduğu bir mersiye (Sadettin Nüzhet, Kuloğlu, S. 36) onun ne zaman yaşamış olduğunu gösteriyor. Silâhdar tarihindeki bir kayda göre (C. I, S. 259) Dördüncü Mehmed zamanında, (M. 1636 - H. 1697) de henüz kırk yaşını geçtiği aralarda ölen şair-i meşhur Muhsin Mustafa Paşanın babasıdır. Şimdiye kadar ele geçen eserleri arasında hayatına ait başka malûmat edinilebilecek vazih bir şey çıkmamıştır. Yalnız bütün eserlerine hakim olan aşk ve kahramanlık hisleri, onun her halde Osmanlı ordularında veya dönmelerinde döğüşmüş bir saz şairi olduğunu

tek. Dört bir bucak oyunlarının gençliğe tanıtılması içinde aynı tereddütlere düşülmemesi için teşkilâtın baştan sıkı tutulması gerektiği kanaatindeyim. Oyun bir göz estetiği olduğuna göre, bu harekette radyodan yardım aranmasıdır. Bankacılığın alkışa değer ve kültür-sever yardımının devamı temenni olunur. Bu hareket büyük şehirlerimizi «millî oyun» yoksulluğundan her halde kurtarabilir de kara kızların circinasından medet umar olmayız artık..

niçin göstermektedir. Bundan başka yine Kuloğlu mahlasını taşıyan ve Bay Rıdvan Nafiz tarafından bulunmuş olan bir koşma, onun Cezairde deniz harplerine karışmış olduğunu da anlatmaktadır. Evliya Çelebi'nin bir kaydı (C. V, S. 283), sonra bu asrın meşhur saz şairi Kâtibî'nin bir manzumesi, onun Kayıkcı Kul Mustafa ve Kâtibî ile muasır ve arkadaş olduğunu ve zamanında büyük bir şöhret kazandığını gösteriyor. Bütün saz şairleri gibi tasavvufî tesirinden kurtulamamış olmakla beraber, şairlerinde en ziyade aşk ve kahramanlık terennümi etmiş, halk zevkinin inceliklerini ve güzelliğini muvaffakiyetle benimsemiş, klasik edebiyat tesirinden uz çok uzak kalmıştır. Gevheri üzerinde onun tesirini görmemek imkânsızdır (Türk Saz Şairleri: C. II, S. 69-70).

Kuloğlu'na ait yukarıdaki satırlar, bundan on beş yıl önce yazılmıştır. O zamandan bugüne kadar geçen uzunca müddet içinde yapılan araştırmalar neticesinde şairin ele geçen manzumelerinden birine dayanarak genç edebiyat öğretmeni Cahit Öztelli, Kuloğlu'nun asıl adının Süleyman değil, Mustafa olduğunu, Silâhdar tarihindeki kayda Kuloğlu ile ilgili bulunmadığını bir yazısında (Kuloğlu hakkında; Türk Folklor araştırmaları, sayı 17, Aralık 1950) iddia etmektedir.

Şakiyub bilhâl teki efgane düstü gönülmüz
Mısır içinde Yusuf Ken'ane düstü gönülmüz

mıralarıyla bahşayan ve Cahit Öztelli tarafından ilk defa ortaya konulan bu manzumenin, şairin mahlasıyla beraber ismini de açıklayan son kıtası şudur:

Çok çeltik dünyada covri sürmedim bir deni
safa
Gele mi olan hatırıma çektiğin covr-ü cefa
Sen bunu aşan nı sandın ey Kuloğlu

Mustafa
Hamidüllâh söyle bir insana diltü gönülmüz

Cahit Öztelli, bu manzumenin ihtiva eden derginin 17-18. inci asra ait olduğunu ve

çünkü aynı cömürte onyedinci asrın meşhur aşıklarından Geyheri, Kâtibi, Aşık, Edhemî, Kânülî ve Aşık Ömer'in manzumeleri ve nazireleri bulunduğunu belirttikten sonra, ya Şühâdâr tarihinde Mustafa yerine Süleyman yazılarak yanlışlık yapılmış olabileceğine, yahut Kuloglu Süleyman'ın, meşhur Kuloglu'ndan ayrı bir şair olduğuna ihtimal vermektedir. Cahit Öztelli'yi tereddüdünde haklı bulduğumuzu saklamıyarak, Kuloglu'nun elimizdeki henüz neşredilmemiş iki koşmasıyla bir türküsünü yazımıza ekliyoruz!

Dostum ismarladım Mevlâya seni
Hemen dua eyle gonca fem ile
Akıbet düşürdün gurbete beni
Bu derd ile firak ile gam ile.

Kal imdi sen hemem sağ-ü selâmet
Gurbetlikte ben çekeyim melâmet
Ayrılık yakındır gördüm âlâmet
Aduların ıgvasıyla zem ile.

Bonca yıldır çektim çevr-ü cefanı
Görmedim bile zerre denli vefanı
Kalb rakibler sürdü zevc-ü safanı
İsret edüb fenâ eâm cem ile.

Başım alub gurbet ile gideyim
Ayrılığın lezzetini tadayım
Der Kuloglu dostum nice ideyim
Şühâdâr resûlün kaldı nem ile.

★

Üstümle uğrattı felek göcünü
Gayet zebun oldum bendi kemandan
Nedir kâbahatın, bünem suçumu
Serim halâs olmağ oldu dımandan.

Ey gönül serinden kaldır eskânı
Dillile zikreyle perverdigârı
Alemda sağ olsun kişnin sırrı
Nasib olan gelür Hindden, Yemenden.

Arsızın gelürse başına bir is
Gördüğün düşler çibine damı
Ey gönül merdoğtu merd ile konuş
Yüreğin korkunştur benim yamandan.

Ey Kuloglu bildir söyle muradın
Arifler katında söyle muradın

Nazlısıydın sen de Sultan Muradın
El çekmiş ol şimdt dâri fenadan.

★

Cezayir çevresi ol yüce dağlar
İçinde oturur ağalar beyler
Kocyiğit sılasın anar da ağlar
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir.

Cezayir dilberi on beş yaşında
Giyülür kusanır başında
Herbrist bir yığıtın peşinde
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir.

Açılmış kablaye doğru kapusu
Cennet misâlidir amin yapusu
Gazi olur varanların heptisi
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir.

İçindedir Kırklar ile Erenler
Şehid olur sahrasında ölenler
Madhın söyler senin varup gelenler
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir.

Kalaları vardır toplu tüfenkîl
Bekleyen yığıtlar arsanı yürekli
Sanki, gençleri demür dârekli
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir.

Balyemez topları yahya bakar
Düşmanı gelince ateşe yakar
Her köşe başında bir çeşme akar
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir.

Batı tarafından üç top atıldı
Şiddetinden aylar günler tutuldu
Ecel bize nişkal ile safıldı
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir.

Gör neler eyledi bize ol felek
Seni görmek için ben oldum helâk
Yer yüzünde insan göklerde melek
Medhini iderler cümle Cezayir.

Halkta uyub bes vâdettini kıranlar
Din uğruna dilyüb kılıç sahanlar
Mağribde Tunusta gazı olanlar
Medhini iderler cümle Cezayir.

Kuloglu dir âşık olanlar bende
Ben dahî vasfını iderim günde
Urûmda, Acedude, Hindde, Yemende
Medhini iderler cümle Cezayir.

M. Halit BAYRI

Araştırmalar:

Türkçenin Romenler Üzerindeki Etkileri

Yazan: Veysel ARSEVEN

Dil, yaşayan bir varlıktır. Başka bir deyimle, canlıdır; doğar, yaşar ve ölür. Milletlerin yaşayışına sıkı sıkıya bağlıdır. Milletler, istiklallerine sahip oldukça, dilleri de gelişir, güzelleşir. Bir millet istiklâli kaybedince, dilini kaybetmese bile, boyunduruğu altında kaldığı kavim ile kaynaşır, ve zaman gelir ki kendi öz dili de soysuzlaşır.

Bugün, milletlerin birbirleriyle olan münasebetleri o derecede ilerlemiştir ki, bilhassa teknik sahalarda, ister istemez birbirinden kelime alış veriş yapılarak, böylece, devrin icaplarına göre, kelimeler doğar, kelimeler ölür.

Türk dili bu bakımdan çok canlı, çok hareketli olmuştur. Bütün bir tarih boyunca hep değişmiş, yenleşmiş ve yaşama kudretini asla kaybetmemiştir. Bu gün bile gövde taze ve yeni filizler sürmektedir. Tâ Orta Asyadan Avrupanın ortalarına kadar geniş bir saha üzerinde ömür sürmüş ve sayısız milletlere yüzyıllar boyunca hükmetmiş olan bir irkin dili, elbet ki hükmi altında bulunduğu milletlerin dili üzerinde etki yapacaktır. Nitekim bu etkinin bugün bile yaşayan tarafları çoktur. Yazımıza konu olarak, Türkçenin Romence üzerindeki etkilerini ele alalım.

Bugünkü Romanya toprakları ile bu toprakların otokton halkı, tâ onuncu yüzyıldan beri, Orta Asyadan gelen Türk akıncı kollarının istilâsına uğramıştır. Bu akıncılardan bilhassa Peçenekler, Kumanlar ve Uz Türkler (Bugünkü Gagauzlar), bu topraklarda yerli halkla uzun müddet birlikte yaşamışlar, onlarla kaynaşmışlardır. Bundan dolayı Türkçenin, Romenler üzerindeki etkilerini araştırırken, işe tâ bu devirden başlamamız gerektir. Ancak böyle geniş bir araştırmanın imkânsızlığı da meydandadır. Zaman nice büyük kavimleri tarihten silip süpürmüş, dillerinin sözü mü olur bugün?

Daha sonraları ve bilhassa XIV. yüzyıl sonlarında Tuna boylarında görülen Osmanlı Türkleri ise, Dobruca kısmı bir yuna, Romanya'nın diğer bölgelerinde hemen hemen yerleşmişler, halkla kaynaşmamışlar, daha ziyade siyasi ve askerî bir üstünlüğe sahip olmakla yetinmişlerdir. Bunun sebeplerinin de

dini inanışların ayrılışında aramak icap eder. Sonucu da imparatorluğun dağılması olmuştur.

Öyle ise, Osmanlılardan önceki devirden kalma izleri, Toponymie'ye dayanarak, daha ziyade coğrafya bölgelerinde aramak lâzım geliyor. Nitekim Tulcea'da bir köylü bir çaya, Ibrail'de bir ormana ve Buzau ırmağına karışan bir suya Peçenega (Peçenaga) adı verilmiştir. Muscel'de Pişineagül dağı vardır. Caras'ta Peçenega, Halzeg bölgesinde Pişineaga ve daha başka adlara rastlanır ki, bunlar Peçeneklerden kalma hatıralardan başka bir şey değildir. Oltenyada BUDACUL (budak'tan) köyü vardır. Transilvanyada Beşinau, Beseneu, Făgăraş'ta Beşinöav, Sibiu yakınlarında Dealul Beşinoulul, Banat'ta Beşenova veche köyleri vardır ki, bunlar, Macarların Peçeneklere verdikleri Bessenyo adından gelirler.

Öte yandan Comani, Cuman, geçidi, Comana, Coman, Comanul, Comanca ve Comanescu adları ise buralarda bir zamanlar Kumanların yaşamış olduğunu gösteren coğrafya soyadıdır.

Prof. C. C. Giurescu'ya göre de, son araştırmalar, Romence'de (ul) ile biten bütün kelimelerin, Peçenek ve Kumanlardan kalma olduğunu meydana çıkarmıştır. Vaslui, Covurlui, Derechul ve başkaları gibi şehir adları bunlardanadır. Keza Caracul, Caralman, Baragan, Bugeag da birer Kuman ve Peçenek yadığıdır.

Toponymie alanındaki Osmanlı izleri ise, bugün bile Türklerin bulunduğu Dobruca ile Gagauzların bulunduğu Basarabyanın güneyinde Bucak'ta görülür. Teferruath bir Romanya haritasına bakmak, bu gerçeği ispat etmeye kâfidir. Buralarda türkçe köy, dağ, tepe, dere adları taşıyan yerler sayısızdır. Bükreşte bile Cışnigiu (çesmeden) adında tanınmış bir göl ve park vardır. Basarabya'da: Alderman, Avdarna, Başköy, Besalma, Burcak, Çesmeköy, Çokmeydan, Dalgıncu, Haydar, Karanğaç, Karakurt, Karlık, Kazayaklı, Kıpçak, Tabak, Taspinar, Tömaz, ve daha yüzlerce köy adı vardır.

Onomastiquet'te de keza Peçenek - Kuman ve Osmanlı tesirleri görülür ki bunlar

daha ziyade soyadlarına işlenmiştir ve sayıları pek çoktur. Meselâ, bir takım lakaplarından alınmış soyadları:

Aslan, Balaban, Balan, Balanescu, Bursuc, Budala, Burada, Baston, Berlik (birli-den), **Caragea, Caragiale** (karacadan), **Caracas, Chiesea** (köse), **Cilibiu** (celebi), **Ciolak, Ciomac, Conalt, Eminescu, Ferhat, Hurmuzake, Hurmuzescu** (hurmuz'dan), **Hagiu, Papazoglu, Pantazoglu, Samureas, Seltan, Sisman, Taban, Tatarescu**, (postacı'dan), **Tausan, Tutue.**

Allenin menşinini gösteren soyadları:

Halepli, Lehlu, Misirlu, Caramanlu ve **Çerkez** de olduğu gibi.

Fakat soyadlarının çoğu sahiplerinin meslek ve sanatlarını gösterir kelimelordir:

Bacalu, Bacalogu, Bacalbaşa (bakaldan), **Belu** (beyden), **Çavalescu** (kavaldan), **Catarlu** (katireidan), **Ceaus, Ceauseanu, Ceausescu** (çavuştan), **Calpaclu** (kalpakçı), **Cobzaru, Cobzaru** (kopuzdan), **Cloban, Clobanoglu** (çoban'dan), **Gelep** (celep), **Haman-glu** (hamamcı), **Mehtapeli** (meklupçu), **Şapcalu** (şapkalıdan), ve başkaları.

Soyadlarından başka, Türkçe kelimelerin günlük konuşma diline de girmesi pek tabiidir. Bu kelimelerin, zengin Türk beylerinin konaklarından usak, hizmetçi ve irgat ağzı-ları ile halk arasında taşınmış olabileceği ve bu suretle romenlerin günlük konuşma kelimeleri arasına girmiş olabileceği akla gelebilir. Nitekim bu kelimeler ziraat, çiçekçilik, sebzeçilik, ev işleri ve argoda çoğunlukla yer etmiştir.

Bir buğday geçidini gösteren **arnaut**, ekilecek araziye gösteren **tarla** gibi bazı kelimeler ziraate ait işlerde yer etmiştir. Fakat bilhassa sebze ve çiçek ekiminde Türkçe kelimeler çok daha yaygındır.

Arpagic, patigaea (patican), **bame** (bamya), **fasolia** (fasulya), **chipor** (hiber), ve hepsi için kullanılan **zarzavat** adı sebzeler için;

Anason, chimon, enibahar (yeni bahar), **revent** adı kokulu nebat ve baharat için;

Lalea (lâle), **zambila** (sümbül), **micsunea** (menekşe), **borgovan** (erguvan), **asma-gluo** (asmacık), **nufar** (nilüfer), **salcam** (akasya ağacı ve çiçeği için - salkım) ve başkaları; çiçekler için;

Cozla (koz-çeviz içi), **coz halva**, (Mun-

tenya'da cevizi ile tanınmış Cozla manastırı vardır), **cires** (kirez), **visne** gibi kelimeler de meyvalar için kullanılır.

Bütün milletler, bazı argosu ve insanın kusurlarını gösteren kelimeleri başka dillerden alırlar. Romencede de, Türkçeden alınmış bu çeşit kelimeler pek çoktur, Meselâ:

Avan (avanaktan), **babalak** (babalıktan), **chel** (kel), **chiabur** (ekâbir), **chior** (kür), **ciapcan** (çapkın), **cilibiu** (celebi), **cisur** (kusur), **daleaue** (dalkavuk), **derbedeu** (derbeder), **farfara, farfaragu** (farfaradan), **fulul** (fodul), **hain**, **mangafa** (munkafa), **palavraglu** (palavracı), **pelte** (peltek), **sanchiu** (sanki), **şiret** (şirret), **ursuz** (arsız), **sovsoc**, **hatâru** (hatir), **hadut** veya **haduc** (haydut), **mascariel** (maskara), **intriga** (entrika), **surgiu** (sürgün), **tarafu** (taraf), **pusu**, **siftea** (siftah).

Köy hayatı ve ev işlerinde ise Osmanlı Türkçesinden alınmış birçok kelimelere rastlanır:

Çaşa (ışık), **otac** (otak), **perdea** (perde), **tamazlac** (damızlık), **catmac**, **malâ**, **teleme**, **cale**, **apa** (ab-su), **baçels**, **bale** (banyo), **baston**, **lehea** (leke), **papa** (baba), **coşoc** (kocuk), **cafeği** (kahveci), **caldârânu** (kaldırım), **calauz** (kılavuz), **ciubuc** (çubuk-tütünü), **ciiba** (kuldübe-ev), **caftan**, **cutia** (kutu), **ciardac**, **cloban** veya **clobanas**, **cuenmean** (kumkuma-baykuş), **divanul** (divan), **duh** (ruh), **dervis**, **damagiana** (damacana), **dudule** (Avşarlarda dudu-bayan-), **fesul**, **farul** (far-har-ateş), **fildeş** (fildeş), **hanul** (han), **holero** (kofera), **hora** (horon), **luleauna** (lüle), **lampa** (lâmba), **mahala**, **mahalauna**, **mahalgılu** (mahalle-den), **masa**, **miel** (mi-doğu Türkçesinde kuzu), **piştea** (pişik-kedi), **pifta** (pide), **popoza** (papaz), **pehliyan**, **para**, **parale**, **papuc** (papuç), **ışık** (ışık), **tehindü** (ikindü), **İsnaf** (esnaf), **soba**, **sabun**, **sârma** (sırma), **terzibaşu** (terzi-başı), **temelu** (temel), **ce** (ce-doru Türkçesinde ne).

Diğer yandan Romencede idare illi ilgili bir takım Türkçe kelimelere de tesadüf edilmektedir. Meselâ:

Aall (alay), **belzadea** (beyzade - İmvan), **başibozuc** (başibozuk - disiplinli, asker), **esimnacum**, **firman** (ferman), **leniceerl** (yeniçeri), **sipahi**, **serdarul** (serdar), **glvan** (divan - idare meclisi), **vizir** (vezir), **gibi**.

Ve nihayet sanat âleminde ve bilhassa

Konservatuar Milli Danslar Öğretmeni

Halil C. Oğultürk Yugoslavya'dan Yazıyor

18. IX. 1954 Belgrad

Muhterem İhsan bey kardeşim;

Size bu mektubu Belgrad'dan yazıyorum. Ben iki buçuk aydır Belgrad'da Yugoslav folkloru üzerinde çalışmaktayım. Bu çalışma programında Milli Dansların yazılış metodu, Milli Dansların sahneye adaptesindeki metod, Koreografi, Kostümlerin sahneye intikallindeki değişiklik, Türkler ve Dans Müzikleri üzerinedir. Hem memleket çapındaki teşkilâtı hem de taktik ve metodları inceliyorum. Büyük istifadem oldu ve olacak da: Buraya geldikten sonra anladım ki, Yugoslavya için ayırdığım 4.5 ay az gelecek. Allah kismet ederse ikinci bir sefer daha yapıp, tetkiklerimi tamamlamak isterim.

Geçen gün aldığım gazetede okuduğuma göre İstanbul'da 10 - 11 - 12 Eylül günleri Milli Danslar müsabakası yapılmış. Bu haber bilmezsiniz, beni, nekadar sevindirdi! Bu demektir ki gün geçtikçe kaybolmasından korktuğumuz en güzelde hazinemize kaybolmama sağlandı.

Yalnız, Jüri Heyetinde sizin ve Mahmud Ragıp Gazimihalî İstidatımızın bulunmayışı ciddi büyük bir kayıp ve eksikliklerdir.

Yugoslav folkloru üzerinde soracağımız soruları beklerim.

müzik alanlarında yer etmiş Türkçe kelimeler:

Visul lot Ali Baba (Ali Babanın rüyası), **C. Dimitrescu'nun** bir opereti), **Baba Hren** (Babaharka - C. Halepli'nin bir opereti), **Tuzul Calteul** (bir operet adı), **besto**, **daulhane**, **daulhane** (Yeniçeri müziği için), **hanande** veya **hanende**, **manele** veya **mane** (mân), **mehterhane** veya **mehterhaneeua** (mehterhane), **militerbasy** veya **mehterbaşu** (mehterbaşı), **nağul** veya **naistul** (ney çalan), **peşrev**, **rast** (sol tell için kullanılır), **seba** veya **saba** (lâ tell için kullanılır), **samaels** (semal), **sazende**, **tabulhane** - **fabulhanea** - **tubulhane** - **fabulhane** (tabulhane), **taksâm** (taksim), ve müzik âletlerinden:

Caval, **cabuz** - **cobuz** - **cobze** (kopuz), **cobzar** (kopuz çalan), **canon** (konun), **daule** (davul), **daleua** - **dalea** - **dadre** (def - dal-

Ankara Devlet Konservatuarı Milli Danslar Öğretmeni Halil C. Oğultürk

Sevgi ve hürmetlerimi yollarım kardeşim. Ankara D. Konservatuarı Milli Danslar Öğretmeni Halil Cemal Oğultürk

re), **galda**, **kemanul**, **kemanche** - **kemangeh** - **kemangea** (kemençe), **netu** - **nalul** - **netul** (ney), **rebec** (rebap), **tambura** (tambur), **tulum**, **tumbelle** (dümbelek), **zurna** veya **zur-nala**.

Hiç şüphesiz ki Romencedeki Türkçe kelimeler bundan ibaret değildir. Daha ciddi tarama yapılırsa, belki de yüzlerce daha bulunur. Fakat bütün bu Türkçe kelimeler yayıyor mu Romencede? Onbeş yıl önceki Türkçe ile bugünkü Türkçede yaşayan ve yaşamayan kelimeleri şöyle bir düşünecek olursak, böyle bir soruya kolayca cevap vermiş oluruz. Amma, muhakkak ki hâlâ yaşayanları çoktur.

Not: Romen alfabesindeki bazı harflerin okunuşu:

C - k; ci - ç; ce - ç; ge - ç; gi - ç; â - a; î - i; â - a; g'ye yakın yumuşak bir a.

Hey Hey!. Yine de Hey Hey!..

* Yazan: Nezihe ARAZ *

Eylül ayının ilk günlerinde hemen bütün Anadolu'yu bağrında toplayan İstanbul ne kadar bahtlıydı. Egeden Karsa varınca, Batı Anadolu zeybekleri, Orta Anadolu efeleri, Doğu Anadolu dadaları, Çerkes diğberleri, Karadeniz uşakları, yelhasıl bütün Anadolu; iktisat tophyanlar, pamuk devşirenler, tütün kuramalar, bahkçılar, ipekciler, çentizeller can cana, kucak kucaga idiler, buradaydılar.

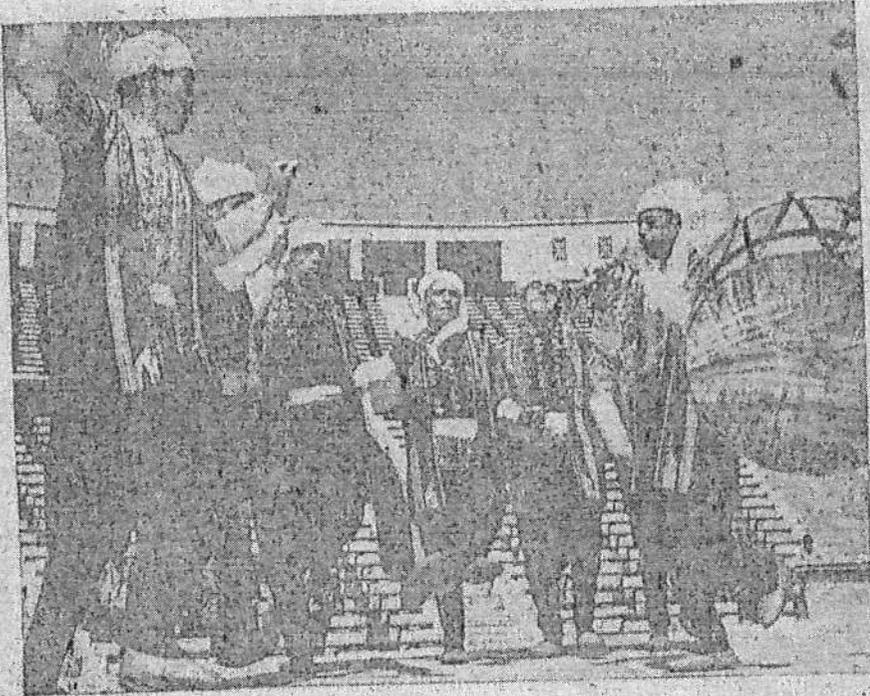
Türkiyede ilk defa halk oyunları müsabakaları yapılyordu. Kuruluşunun onuncu yılını idrak eden Yapı ve Kredi Bankası kitap, resim, musiki kollarında olduğu gibi, çok zengin ve el sürülmemiş bir hazine olarak duran halk oyunlarını da müsabakalar programı içine almıştır.

İstanbulda 22 vilâyetten toplanan oyun ekipleri, kendi vilâyetlerinde yapılan müsabakalarda birinciliği kazanarak geliyorlardı.

Her vilâyette müsabakalar tahminen çok büyük bir alakayla karşılanmış. İstanbulda gönderilecek ekipler, memleketlerinin yazını ağırtma yolunda büyük ümitler ve büyük fedakarlıklarla yola çıkarılmıştır. 6, 7, 8 Eylül günleri Açık Hava Tiyatrosu, misafir ekiplerin prova ve hazırlıklarına ayrıldı. Basma ve güzel bir tesadüf eseri olarak bugünlerde İstanbulda bulunan Milletlerarası 5. sanat tenciteleri kongresi azalarına yapılan ilk temsil akşamı Türk Güzel Sanatlar tarihine unutulması imkânsız bir başarı ile geçti.

Bu bir müsabaka değildi, ortada bir rekabet, bir çekişme, bir didişme havası yoktu. Ortada, can cana, başbaşa, bir yürek, bir dil, tek halüde adeta kayama gelmiş bütün bir Anadolu vardı.

Oyun, Karayılının şihri davetiyle başladı, Karayılının eînde kâh gürlöyen, kâh

Halk oyunları müsabakasında aldığı derece ile D grubuna dahil edilen Hatay Ekibi dephilerinin oynarken

inleyen kâh sızlayan davul sade oyun ekiplerini sahneye davet etmiyor, yurdunun usına toprağına sesleniyor, geçmiş yüzyılları uyardırıyor, bu toprağın bağrında yetisen bütün uluları, cengâverleri, şairleri, kahramanları ayağı kalıyordu. Ve onlar bir bir geliyorlar. Yine Karayılının davulu, gelecek nesillere sesleniyor, geçmişin bereketini, yarının ümitli, zevkli mücahit ellerine teslim ediyordu. Efsanevi bir alışverişti bu. Bütün ekipler sahneyi doldurdıkları zaman gözler insanları değil, insanların hayat verdiği, değerlendiği, mânalandığı Vatan haritasını görüyor gibiydi.

Oyunu Adanahlar açtı. Üç etekli kızlar, gülümüş tomaklarını başkalarına takmışlar. İpeklî kutnudan gömlekleri boy boy renkli çekleri ayaklarına giymedikçe gelin atma binmedikleri kırmızı çedikleri ile birer efsane gibi güzeldiler. Erkeklerin, mor geziden, (meydan) mîntarları başlarına sardıkları ipeklî posuları bu efsanevi tamamlıyordu sanki.

Daha ilk figürlerde gönlümüz ortalarına düştü. Oyunun kadınlı erkekli oynanması insana ayırı bir heyecan veriyordu, mengi, bir aşk oyunuydu, türküsü bile aşkla yalvarıyordu!

Pınarbaşı ben olayım
Bulanırsam bulanayım
Sevdiğimi verin bana
Dünyamın dileneyim..

Azırlama ve yeldirmesi birbirinden güzel olan Toros mengisi, unutulmaz bir rüya gibi gözlerimizden geçerek sünlükken Geyve zeybecini oynayan Adapazarı zeybekleri sahneye çıktılar. Toros mençî ekibinin az evvel ortaya dökmüşü aşk simdi bir eğitlik destanına çevrilmişti. Adapazarlıların bir de «Varış» oyunu vardı. Bunu göremedik. Çünkü vakit doldu. Artınlılar sahneye «vardılar» geldiler. Yedi dakikada bes onun isimlerine bakın, Deli horon, Ceskun Çoruh, Sarı çiçe, Artınlılar cereekten coştundu. Beatsınız 60'ı asan bütün oyun çeşitlerini gösterebilirlerdi. «Aman aman sarı kız, ben vana mam zahne» diye bir türkü vardır. Oynadık. İleri sarı çiçek oyunu. Çoruh vadisinde geçen bu sarı kızın hikâyesiyle ilgiliymiş ve kız-erkek beraber de oynamış. İskin horonlar öyle sert ve süratli ovmalar ki kadınlar, yalpazı bakımından onlara giremiyor.

Simdi Artıyından Aydına dönmek gerek. Yolun uruculuğuna hakmayın, bu gece zaman ve mekân kayıtlarından ayrılmış olarak yaşıyoruz. Ya bir davula inen şihri tolmak, ya bir zurnadan çıkan garip bir nağme sizi ilüdüden ilüdüye geçiriyor. Aydınli İbrahim Serim yavaş yavaş sahneyi doluyor. Ne edali, ne ilüdü, ne hâkim bir doluşu bu. Bakıyorsunuz sanki bir Yunan İlahı, sanki Jüpiter. Dünyayı öyle küçük görüyor, öyle az mühimsiyor ki..

HALK OYUNLARI MUSABAKALARININ NETİCELERİ

10, 11 ve 12 Eylül günleri İstanbulda Açık hava Sahnesinde yapılan «Halk Oyunları» müsabakası büyük bir ilgi ile takip edilmiştir. Jüri, ekipleri aldığı puvana göre 5 gruba ayırmıştır.

Bu gruplar şöyledir:

- A — Erzurum, Bahkeşir, Trabzon
- B — Çorum, Diyarbakır, Sivas
- C — Adana, Bursa, Elâzığ, Gaziantep, Kars, Kastamonu, Urfa
- D — Artvin, Aydın, Ödemiş, Hatay, Bergama

F — Adapazarı, İzmir, Bize, Konya
Bu müsabakalar için konulan 6000 liralık mülkâfat Tertip Heyeti tarafından son dakikada 25.000 liralık çıkarılmış ve oyunları müteakip sahnedeki toplanan ekiplere hediye olarak dağıtılmıştır.

A grubunu teşkil eden takımlara 1500 - 1600'er lira, B grubuna 1250'er lira, C grubuna 1000'er lira, D grubuna 500 - 600'er lira, F grubuna 400 - 450'er lira verilmiştir.

Ekiplerde bulunan şahıslara birer altın madalya ve 178'er erkek müsabaka da birer gümüş madalya hediye edilmiştir.

A grubunu teşkil eden üç takım içinde en fazla rey alan Erzurum ekibi en fazla oy aldığından birinciliğini kazanmıştır. Jüri, bu isteği desteklememiş, Erzurum Ekibi de kazandığı 1600 liralık Gazeteciler Cemiyeti'ne bırakmak suretiyle jüri'nin bu kararını protesto etmiştir.

İbrahim Serim «iki parmak zeybeci»ni oynamaktadır. Dax gibi bir efa. Aydınli Yunus Öyülden gelmiş, oyununu Yürekli Aliden öğrenmiş. Başına sardığı yedi dağın renginden brüllüms öyağı yemenişi onu daha da heybetli gösteriyor. Müsabakada iki zeybek daha vardı. İzmir adına gelen Somali zeybecini oynayan Feyzullah Çakıcı ile Ödemiş adına gelen ve ağır zeybek oynayan Çakırcı'nın torunu; Sadık Akkas. 18 kişilik isimlen seçilip gönderilen Feyzullah Çakıcı gene bir öğretmenli. Oyunu babasından öğrenmişti. 30 kişi arasında birinci gelen Sadık Akkas ise, bilmem ki, dedi 24 yaşındayım, kendimi bildim bileli zeybek oynurum. Kahramanlık, ask

ve zafer duyguları üzerinde duran muhtelif zeybek oyunlarında figür farkları varsa de mâna hep aynı. meydana dolanan zeybek dans figürlerinin ilkinde ağır, çalınlı, emni bir tavir ile ilân ediyor. Bu ülke benimdir! Bu ülke benimdir; bu ülkeye hiç kimse yan bakamaz. Zeybeğin ayak atma figürleri hatırlatır ki yaban ayak bu ülkeden kolayca atılır. Sonra zeybek diz vurur. Bir diz vuruş yaban ayagın nasıl tepeleneceğinin, senbolüdür. Edalı, edalı yerli oksiyen eller, topraktan bet bereket alır, yine edalı yana açılan kollar bu bet - bereketi Alem halkının üzerine saçar.

Beş kişilik Bergama ekibinde önce bir kişi bize nefis bir harmandalı oynadı. Sonra yalabık ve dağılı zeybeklerini bütün guruptan seyrettik.

Şimdi sıra Balıkesir ekibinde. Pamukçü bengisini yalnız Balıkesir'in Pamukçu köye oynar. Siz bu oyunu İstanbul'da 11 kişilik oynamasına bakmayın. Hele bir harman ortadan kalksın, hele düğümler muhabbetler başlasın, 200 kişi birden meydana atılırsın köyde. İkiyüz kişilerin birden el vurup diz bük-tüğünü düşünün. Balıkesir daha ilk figürle-rinde halkın ağıta ve takdirini üstüne çekiyor, onbir değil bir kişi var sanki. Figürleri

arasında sevinç naraları duyuyoruz. Haydi! Aydın'da, Ödemiş'te, İzmir'de dolanan kalpiyer şimdi Balıkesir güvendesinin pesine takılmış, onunla gevkenmiş kopup, koşuyor. Oyuncuların hemen hepsi aynı yaşta, sanki, hepsi bir dans akademisinin talebeleri. Bunu düşünürken güliyorum: Anadolu'da en iyi dans akademisi harman yerleri olsa gerek! Balıkesir ekibinin fertleri de oyunları gibi canlı, şevkli, onlara bazı sualler sordum; ne zamandan beri bu bengiyi oynarsınız? dedim. Ekip başı şöyle bir yüzüne baktı, «Türkler çadırdayken bu oyun oynanırdı, dedi. Ozamandan beri biliriz. Kılıçla, kalkanla döğüstüğümüz günlerde, yabancıları yenince bu oyunla bayram ederdik.» Dedim ya, zaman ve mekân kaydı çoktan silinmişti. Madem kılıç kalkanla bahsediliyor, söz Bursalılarındır. Bu oyun müziksiz oynanır, bu oyunun bütün musikisi kılıçların kalkanlara vurarak çıktığı sestir. Dinamizmin, erkekliğin, kuvvetini kaybetmeden dans figürleri ile senbolize edilen bu oyun aslında Bursanın Osmanlı orduları tarafından fethini anlatıyor. Ben bunu ekip başkanı Mustafa Tahtakırandan kaç kere duydum, dinlemeye doyamadım. Her hareket fethin muharebesinin bir safhasını anlatır, önce

Halk Oyunları ve Jüri Heyeti

Halk Oyunları Müsabakası Jürisi folklorla ilgisiz kişisellerle kabartılmış, bu arada ömrünü müzik kadar millî danslarımızı da folklorla geçiren Devlet Konservatuarı Profesörlerinden Mahmut Ragıp Gazimihal maalesef. unutulmuştur.

Jüri Heyetinin isimlerini aşağıya alıyoruz. İsimleri sıyah harflerle dizilenler TÜRK FOLKLOR (eski HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ'nin üyeleri ve İlmî Kurulu azalarıdır:

Ekret Adil, Nedim Akçer, Selmi Andık, Eşref Antikacı, Burhan Arpat, Celâl E. Arseven, Bn. Arzumanof, Adnan Benk, Celâl Bulkat, Mes'ut Cemil, Adalet Çim-coz (Fitne-Füeur), Behçet Kemal Çağlar, Fikri Çiçekoğlu, Yusuf Ziya Demirel, Ulvi C. Erkin, Muhsin Ertuğrul, Bedri R. Eyyüboğlu, Bedil Fakı, Burhan Felek, Eflâtun Cem Güney, Yaşar Kemal Güğçelli, Max Meinecke, Zühü Müridoğlu, Doğan Nadi, Yaşar Nâbi Nayır, Ayşe Nur, Valâ Nuredin, Olga Olcaç, Tahsin Öztin, Cevdet Perin, Cemal Reşit Rey, Muzaffer Sarısözen, A. Adnan Saygun, Cahit Tanyol, Selim Sırrı Tarcan, A. Kutsal Tezer, Cema Tolcu,

Hıfzı Topuz, Vedat Nedim Tör, Semih Tuğrul, Refi' Cevat Ulunay, Tunç Yalman, Halil Bedi Yünelten.

Surasını da esefle kaydedelim ki, bu güzel teşebbüs, Jüri listesini boş yere kabartan ve müsabakalara bir defa, o da se. yıl için çocuk çocuk gelenler yüzünden iyi işleyememiş, çok şükür oyunları tertip edenlerle Derneğimizin üyesi bulunan jüri azaları oyunları başından sonuna kadar takip etmişlerdir. Ancak bu üyeler de birer şöhret oldukları içindir ki, Jüriye alınmışlardır. Bu durum Derneğimizle temas neticesinde kararlaştırılmamıştır. Dernek'le işbirliği ve iştişare muhtlak ki daha esash bir rol oynayabilsin.

Dergimiz, bu kadar esash ve külfetli bir organizasyonu başarıla sona erdiren bir teşekkülü -fikir ayrılıklarına ve bazı aksaklıklara rağmen, başlatmış olmak endişesizle tenkitten vaz geçmiş ve Türk Matbuatında dâir (Millî Oyunlar Müsabakasına dair dört başı mâmür en güzel yazı)'yı yine aynı müessesenin organı olan RESİMLİ HAYAT sayfalarından iltibas etmeyi bir vazife saymış bulunmaktadır.

ordunun selâmı, sonra demek var dönmek yok, diye çok yemini ve arkasından çok mütarekesi, mütarekeye ihanet edenleri tedip, teke tek döğüş ve zafer. İşte kılıç kalkan mânası.

Her millet harbetmiştir, her millet sulhe varmıştır, fakat bilmem ki hangi millet bunu sanatına bu kadar ustalıklarla geçirebilmiştir.

Lâkin işte yine hava değişti, Çorum halayı bahıyor, bu halay ağurlama, ortelama ve yelendime, diye üç kısımdan mütesekkif. Bacaklar gergin, başlar dik, bakışlar keskin, çakı gibi gençler oynuyor Çorum halayını... Önce yavaş yavaş, sonra hızlanıyorlar. Çorumluların kız, erkek beraber oynanan oyunları da varmış. İşte Dillâla, işte hürun, işte Türkmen kızı ve işte deli gelin...

Nağme yazdım soğuya
Haydi gelen gelen oluaya

Kastamonu Ekibi'nden Mahir Karay'dan şifahi davulunu dile getirirken...

Sarayda oturanlar
Az derdim artıranlar
Luşna gelenek taşın
Sevdadan kurtulanlar

Elâzığlıların küçüklük davulcusu Hüdîr Sezgine yoldaşlık eden zurna bu nağmeyi dile getirirken ellerinde muntarla düğün alayı, oynıya oynıya içeri geliyor. Bu oyun seyyar da gireriz, düğün oyunudur. Oyun değil bir masal var orada. Sonra halay ve fig ayak oyunları... Elâzığ ekibinde İrf Avukat var, Ekret Memişoğlu, Rasim Küçük, memur var, kasap var, seyyar satıcı var. Sonra ikiz kardeşler: Müjgan ve Handan Üstüner var. Memlekette beş ekip içinden birinciliği Kazanarak gelmişler, var olsun, dert görmesinler.

Hey! Hey!

Bar bashyor bar! Bu Erzurum oyunudur. Hancıer gibi bir boya bir dizide sekiz genç! Kavaklar misalî önümüze geliyor. Erzurum'da Kök denilen bir yer varmış, oranın başını besli, dadışlar barı orada öğrenmiş. Bar başlayınca bazı kavaklar stradağlara üşüdü. Sanki başı dumana gömülü Palandöken size doğru geliyor. Bar, baştan başa bir yığılık ve mertlik destanıydı. Ölçü, âhenk, zarıfet bu destanı ifşaneleştiriyordu. Lâcivort zıvkaları, beyaz muntanları ne de güzel

Ay doğar sını sını
Sevmişem birisün...

çayan bu türkiyeye oynanıyor.

Madem ki söz yine aşka düştü, gelin Elâzığlıları seyredelim. Onlar da bir Türkü tutturmuşlar.

di. Gümbüşlü hançerler sal kemere sokulmuş gümbüş löstökler boyundan aşağı indirilmişti. Erzurumlular önce kılıç oynadılar sonra bağ bar, düğme bar bir de hançer barı. Bugün Yaşayan 13 oyunları var. Tavuk barı, Tam-zara, Temurağa barı bunların en meshurlarından. Sonra, dello var, aşınma var, sekma var, daldalar var. Bu Temurtas paşa çok müessir bir şekilde Erzurum folkloruna girmiş. Temurtas paşanın Telli Nigar isminde bir gözdesi varmış. Köroğlunun da bu gözdede gözü varmış. Almış Temurtas Paşa görülmü ne demiş...

**Demirli Aşım Tihre İşi
Senala kuramı savaşı
Koy Nigârî kurtar başı**

Gît Köroğlu tayınan sanrı

Elbet Köroğlunun da cevabı hazır, o da söylemiş söylemiş de neticede dayatıvermiş: «Koyman sanrı Nigârî Temurtas paşası Erzurum ekibinin iki üyesinden Ertugay ve Taftah, bu söz düellosunu dans halinde kılıçlarla oynadılar. Nîmet Gezmî ve Mahmut Baltacıoğlu da hünçer barını gösterdiler. Bu da deçler, bir kadın içü döğüşen iki sevdalının hikâyesidir. Hepsi de ne kadar vakur, ne kadar candan insanlardı. Ayrapada, Mîlletlerarası bes festivalinde birincilik kazanmışlar da bunun alameti olan ay-yıldızlı korbüri gösterişten korkarak gömleklerinin içine lakmışlardı. Yüksek Mühendis Nihat Demiryürek, bir ara hoşbîlezik (türküsünü mîrînamıyordu. «Ben yarımdan ayrı düştüm bana vazık oyy»

O zaman ekip başkanı güldü. İki sevgili arasına bir ayrılık düşmüş, dedi. Eskiden ne-reye gidirdi, harhe gitmiştir elbette...

Bütün İstanbul bu ekibe sevdalandı. Bütün İstanbul:

«Yar davuleci davule candan coşsun dadasım
«Çal zurnaçı oynasın dadas, dönüyor başına
diyo seğendik...

Sıra Gaziantep'e gelmişti. Antepilerin a-yaklırındaki kurmuş Yemenler gözümün b-nönden gitmiyor. Bellerinde kadife üstüne sırma işlemeli bütün keseleri, başlarında zarif abaçları. Kelm siyah kemer, hele boydan haya işlemeli cepkenti, Memleketi 5 ekip içinde birinci seçilip gelmişler, dört oyun gösterdiler. Üç ayak, dokuzlu, çipkili, mendil, Mendil aşında kadın-erkek beraber oynanıyor. Oynayanların akraba olmaları şarttır, yabancılarla oynamazlar. Gaziantepilerin daha bir çok oyunları var: Sırsani, Oğuzlu, Marmarın, Sırınar tane tane...

Gaziantep'in davulesunu Karayılan yetiştiriyor, hele zurna... Hemen hemen bütün ekiplerin en yaşlısı, 303 doğumuyum, demek ki 67 yaşında. Zurna da pesrev olmaz bilirlik, ama o zurnasından her türlü nazmeyi çıkarıyor. Nihavet Antepilerin o nefis kurmuş Yemenlerinde karar kılıyor:

Alı da yemenin şınanay

Pullu da yemenin şınanay!

Gaziantepilerden sonra Hatay ekibini

seyrettik. Hataylılar depki oynadılar. Eski Tarih kitaplarında Osman Gazinin resimleri vardır. Hataylılar Yarım kollu uzun cepkenleri, küllâbları ve yemenileri ile o kitaplardaki Osman Gazi resimlerini hatırlatıyorlardı. Depkiden başka Şenköy havası, debi ve üç ayak isimli oyunlar var.

Ortahın havası yine birden bire değişiyor, davul zurna sesi kesiliyor, sarı zırlık kadifo pantolonlar, bol yentli beyaz gömlekle-riyle Karşı delikanlılar, renk renk elbisele-riyle zarif Karah kızlar sahneyi dolduruyor. Kars ekibinin hemen hepsi talebeydi. Türkân Güldür, Sahire Güldür, Ayşe Özer Enstî-tüden geliyorlardı. Kars ekibi İğdir barı, kentvari, döne ve Samil isimli oyunlarıya gönlümüzü, gözümüzü şenlendirdi. Başka ne oyunlarını var dediğim zaman hepsi de gül-düler, saymakla bitmez ki, dediler. Kızların yalnız oynadığı oyunların umumî ismi «Han-keçler» miş bunların içinde bir «bes uçlan oyun» varmış, seyrine doym olmazmış. Bir kızla bir erkek «yüz bir» oyunu oynamış. Samil oyunu benim en hoşuma gideni oldu. Üç erkek bir kız tarafından oynanan bu o-yunun Çarlık Rusyasına karşı Kafkas istik-lâl mücadelesinde tek başına yürüten Şeyh Sa-mil ile alakalı küçük bir lejandı var: Bir gün namaz kılarken veç içinde kendinden geçen Sâim'in etrafını Çar orduları sarıyor, kusa-tilmiş olduğunu gören Sâim, kaybolmedikçi veçli içinde bu sefer oyun oynamaya başlı-yor. Etrafını saran askerler oyununun gli-zelliğinden kendilerini unutuporlar, o da bun-dan istifade ederek çemberi sıyrıp gidiver.

Kastamonu deyince, aklına Karnyan geliyor. Çerçi Karayılan artık bir vilâyete ait olmaktan çıkmış bütün memleketi mâlûk-müstür. Karayılan dinleyince insan ataları-mın ekiz kenîl haline birakınca ya da-veleye vör ve «zurnaçıya» darbessini ne-ten d'vâdîlânî kelsaya anıyor. Seyda bir-şık bu Karayılan, şimdi 46 yaşında, 31 se-nerdi davul dövüyor.

Karayılan ve zurnacı Mûmtaz Adig şimdiye kadar Ayrapada yapılan bes Mîllet-lerarası festivalde birincilik almışlar. Mûm-taz Adig: Ben diyör, 7 deflik zurnamla, Ka-rayılan da başında top gibi oynattığı davulu ile Madritte 68 bin seyirciyi Türk millet'ine hayran ettik.

Karayılan davul ile dört oyun oynadı: Meydan havası, kumâ keklik, çeşek dağı, çif-terleme. Kastamonu ekibi meşhur Sepetçioğ-lu oyununu gösterdiler. Türkü bir hikâyeye başlar: «Sepetçioğlu bir anama kuzusu...» Fakirî ama çok yoksulluğu Osman efeli Se-pet övrdü. Zileden zengin bir ağa geldi. Se-petçioğluna satışı, bir gün kapıştılar. Zile-dinin elinde bir gümbüş kalkan, Osman efenin elinde bir sepet vardı. Sepetçioğlu Zileliyi öldürüp dağı çıktı. Eşin dağılar, eğli de Os-man efem geliyor...» Osman efe bu oyunu ilk defa, «Hükûmat» kuvvetleri etrafını kuşatm-ca oynanmış.

ARAŞTIRMALARI

Kastamonu ekibinin hepsi bir ayrı Os-man efeydi. Ama Osman efelere verecek da-ha çok vaktimiz yoktu. Kastamonudan Kon-yaya geçtik.

Konya, kaşık oyunu oynuyordu. Bu oyu-nu kadınlara oynamak gerekiyor, iki erkek'in oynamasını biraz yadırgayanlar oldu. Konya-lılar da bundan dertliydi. Konya da yedi ekip-ten birinci gelmişlerdi. Ekip başkanı Murat Tiftik; talihsizlik, diyordu, kadınlarmızla ve yerli sazlarımızla gelseymişiz...

Rizeller de üzgün, dertlerini türkülerin-de dile getirmişler:

«Kabahat vilâyette yaptırma elbise...

Rize, bize, horonlar oynadı, 32 oyunları varmış. Memetina, Alike, Papilat, Tolikçat, Sarışka bunların en meşhurları... Ama elbise-lerin güzel ve otantik olmaması her şeyi ho-zuyor, Rizeller de anıyor bunu. Hangi tür-küyle oynarsınız bu horonu? diye sorduğum zaman, Cevdet Canca: Söyleyeyim mi, diyor, gültüyor.

**Kazamız Pazar ama
Vilâyetimiz Rize
Çelik sen İstanbul'a
Nol verimotler bize.**

Yedi kişilik Sivas ekibi bir baba, 4 oğul ve iki yigiden mütesekkilidi. Oynadıkları düz halay uzun yayla yaşayışına uygun bir oyun-du. Düz halay, ağırlama, yanlama ve hoplat-ma diye ayrı karakterde üç figürden meydana geliyor. Ağırlamada birlik ve beraberlik, yanlamada fertlerin birbirini desteklemesi, hoplatmada çokşunluk ifadesi var. Düz halay Sivaslıların 70'e yakın oyunundan biriyimş.

Ayaklarında yahnîkat sabukları, başlarında kulaklı dolakları, lâcivert zipkallı yandan düğmeli yekekli, Sürmene bıcaqları bellerin-de, kemânceleri ellerinde Trabzon usakları sahneye girerler. Gelenler Trabzon usakları mıydı? Karadeniz dağları mıydı ayırmak götü. Karadeniz bölgesinde hayat şartlarına bütün güçlüklerini, kışık, dik, sarp ve çetin arazinin çilelerini ağırlarda kıpır kıpır oyna-yan balıkları Trabzonun Tonya ekibinin ho-ronlarında ve bıçak oyunlarında çok canlı bir şekilde gördük.

Oyun Urfa halaylarıyla bitti. Urfa'lılar önce dörtlük oynadılar. Bu oyun düğün oyu-nudur, yalnız erkekler oynar. Dörtlük; ağır, orta kısım, harbi, düz kısım olmak üzere ay-rı figürlerden mütesekkilidir.

Urfa'lıları da kılıç - Kalkan oyunu var, onlar bu oyunu muharebeden selâmetle dö-nenlerin şerefine oynarlarmış.

Halk oyunları böylece bitti. Seyredenler-den kimse doymamış, herkes güler, berekçilli, güzel, ateş gibi oyunlara ancak dudak değ-dürmüştü.

Çenge, oyuna girer gibi girenler şimdi oyuna, çenge girer gibi giriyorlardı. İstanbul semaları dört gün dört gece davul zurna ses-leriyle inledi. Eğer misafir ekipler istedikle-

ri bütün oyunları gösterebilselerdi gençlik 10 gün 40 gece devam edebilirdi. Tıpkı masal-larımızdaki gibi.

Fakat biz bu masalı Mecid Efendi köş-künde yaşadık. Yapı ve Kredi Bankası, me-murlarına mühsus olan Mecid Efendi köş-künün korusunda bütün ekiplere, bir pazar-günü, kuzu ziyafeti verdi. Yeşil çaylarda kurmuş çekikler uçuyor gibi koşuyordu. Film makineleri durmadan işliyor, her ekip bir bir kameraların önünde hünçerlerini gösteriyor-du. Davul sesleri, zurna sesleri, kemânceler, goronlar birbirine karışmıştı. Dağ taş el-ele vermiş bu gençliğe katılıyordu. Oyuncuların tenpolarına ayak uydurmaya çalışan İhan Arakon da o gün hayli horon toplı. Sonra cümlemiz beyaz bir vapura bindik, boy boy bütün Boğazi dolaytık, vapur sefası bir baş-ka âlem oldu. Ekipler öyle bir kaynamıştı ki Erzurumlular zeybek oynuyor, zeybekler hafay çekiyor, Sivaslılar, Kırşılalar elele, Kon-yalılar, Rizellerle omuz omuza, kim halay çekiyor, kim mengi çeviriyor belli değildi...

Birincilikler, jüriler, «eleştirmeciler?», mükâfatlar unutulmuş, her türlü rekabet duy-gusunun üstüne çıkmıştı. Boğaz dönüşü Ban-kanın ikramı olan kumanyalar gelmişti. İske-leler insan doluydu. Yalıhların arası sıra başlar uzanmıştı. Herkes gönlü verdiği bu efsane insanlarını görmek istiyordu. Akşamın alaca karanlığında Beşiktaşa vardık.

Bu cümüşte suyu bulandırmak istiyen-ler de oldu mu bilmem. Ama hiç bir şey, hiç bir karanklık düşünce bu hüyük ve başırlı işi küçültmezdi.

Bu birinci tecrübe çok ümitli neticelere bağlanıyor. Türk halk oyunları ne zengin, ne baktır, ne güler bir kaynak olduğunu ortaya döktü. Ondan faydalanmanın yollarını ara-mak aydın kişilerin kârdır.

Ressamlarımız, heykeltıraşlarımız, sairle-rimiz, modaclarımız! Hodre meydan! Biz bu kârda sözü Köroğluna bırakarak aradan çe-kilıyoruz:

**Mord dayanır nâmerd kaçar
Meydan gümbür gümbürleir...**

(«Kesimli Hayat» mecmuasından)

Nezihe ARAZ

**TÜRK DÜŞUNCESİ, TÜRK
DİLİ, KÜLTÜR DÜNYASI, TÜRK
SANATI, HİSAR, İSTANBUL,
MÜLKİYE, KÖY POSTASI,
DEVİRİM GENÇLİĞİ, BİLGİ,
TÜRK YURDU Dergilerini
okuyunuz.**

«Dertli ve Seyranî» Eseri Münasebetile

Yazan: Cankurtul Ahmet Talât ONAY

Türk Folklor Araştırmaları'nın 61 inci sayısında Cevdet Canbulat Bey'in bir yazısında isminin de geçtiğini gördüm. 1920 ce Bolu Maarif Müdürlüğü İken Aşık Dertli hakkında soruşturmalar ve şiirlerine dair araştırmalarda bulunarak hazırladığım eser, 1928 yılında eski harflerle Bolu'da basılmıştı. 26 yıldır bir çok yazılara, eserlere kaynak olan bu eserin, çok hatâlı basılmasına rağmen gördüğüm alâka, beni, eser üzerinde yeniden çalışmaya sevk etmiş, Dertli ile münasebetli şiirler hakkında notlar, halk edebiyatına dair uzun bir mukaddeme ilâvesi ve şiirlerinin tablihi ile mecmualardaki şiirlerinin nakli ve eldeki mecmua ve matbu divanlarla karşılaştırmak suretiyle 233 sahifelik bir eser vücuda gelmesine sebep olmuştur (1938).

Ahîren takdîrkârı olduğum gençlerden Hasim Nezhî ile Cahit Öztelli Beylerin biri

ÇUKUROVADAN
TEKERLEMELER

I

Omar
Belindeki kemer
Bir taş attım
Camiye kaçtı
Caminin kapısı kilitli
Omarın başı bitli.

II

Anan nerde doğurdu?
Has bahçede doğurdu
Neyinen neler yedirdi?
Sütle kaymak yedirdi
Ananda cennet
Babanda cennet
Git cennetin içine.

III

Ali Ali
Almanın dah
Sapanın kolu
Bahçenin güllü
Yumurtanın folu
Anacığının güllü.

Derleyen: Mustafa UZ

küçük, diğeri büyük kitada iki eser bastırıldıklarını lütfettiler. Müshafardan anladım. Ne yazık ki hastalığım dolayısı ile tetkike ve karşılaştırmaya imkân bulamadım.

İnsan yaşlandıkça ihtiyarlığı kabulden çekiniyor, haydi ben itiraf edeyim: Biraz yaşlıyım; üstelik okuyup yazmaktan memnûnluk bir hastayım. İşte bu yüzden, bu iki eseri tetkik edemedim. Bu iki gençin benim eservimden müstefit olduklarına dair satırlarından haz duydum. Beni sevindirdiler; var olsunlar.

İhtifatlarıyla henüz mübahil olmadığım Cevdet Canbulat Bey 10 senedir Dertli hakkında bir eser hazırlamakla meşgul olduklarını yazıyorlar ve makalelerinde zımnen, bana tarizde bulunuyorlar. Eserlerinde belki benden de bahsediler. Aleyhinde yazsalar bile memnun kalırım. Merhum Süleyman Nazif'in —doğru okuduğumu iddia edemiyecğim— şöyle bir beyit vardır:

Şu cedelgâh-ı bî bekada beni
Sevmeyen de seven de var olsun

Cevdet Bey diyor ki: «Öztelli, Dertli'nin hayatına ve şiirlerine ait yanlışları olduğu gibi kitabına aktarmıştır. Bu aktarmalarda ki kusurları ben üzerime alacağım. Hilmet Dizdaroğlu ile Öztelli bir kaç sene evvel fakirhanemde beni ziyaretlerinde Dertli hakkında yeni yazdığım cildî göstermiştim. Geçen sene bu cildin kendisine gönderilmesini Öztelli bana yazdı; ben de Ankara'ya geldiklerinde mütalâalarına arzedeceğimi yazdım. Çünkü bir yangında müsavvedleri yanan bu yegâne nüshanın kaybolması tehlikesi göndermeme mâni oldu. Keşke gönderseydim; bu genç muahazeye maruz kalmaz, daha mükemmel bir eser ortaya kordu.

Cevdet Bey diyor ki: «Dertli'nin anası Aysel kadın değildir. Gerde'nin bir mahallesindedir ve Dertli'nin karısıdır. Ahmet Talât diyor ki, Dertli'nin karısı Hafize kadındır. Torunu Hacı Mehmet bana Hafize'nin Dertli'nin değil oğlu Seyit Ali'nin karısı olduğunu söylemiştir.»

Ben de Dertli hakkındaki malûmatı torunum Egref Ağadan almıştım. İki torunum

ARAŞTIRMALARI

ifadesi arasında bir tenakuz var. Bu iki kadının Dertli'nin hayatında o kadar mühlîm rolleri olmadığına göre etrafına tetkik etmesini Cevdet Bey'e bırakıyorum. Yalnız şunu söyleyeyim ki ben Egref Ağadan Seyit Ali ile kendisinin karılarının adlarını sormamıştım.

Cevdet Bey, Hacı Mehmet Ağadan naklen mücmüna meselesinin aslı olmadığını, Sultan Mecit tarafından bir misraa diğer bu misraa ilâve edilmesinin âşıklardan istendiğini yazıyor. Dertli, Mecit devrinde yaşamış ise de İstanbul'a gitmemiştir. Çünkü Çağa ayanlığında zimmetine para geçirmesi dolayısıyla ömrünün son yıllarını Ankara ve civarında geçirmiş ve intihara bile teşebbüs etmiştir. Hem Sultan Mecit şair değildi; bir misraa tanzimi için İstanbul'da şair mi yoktu?

Bütün dünya benim olsa gamım gitmez
nedendir bu

Bu misraa ne kıymetli var ki padişah ikinci misra bulunmasını ferman etsin.

Eskiden, iki üç şair bir araya gelince vakit geçirmek için müsterek gazel yazıyorlar. Ahmet Rasim merhumun (muharrir, editör) adlı eserinde tasvirî, o zamanki mecmualarda ömüneleri vardır. Gâibî biri böyle bir misra söylemiş, ikinci misra söylemesini Dertli'ye teklif etmiş, o da:

Ta ezelden gam fibrabyle yugrulmuş
bedendir bu

Yezbisiz misraı söylemiş imiş.

Hacı Mehmet şairden anlamadığı için her hâlde yanlış okumuş olmalı. Yoksa Dertli böyle yezbisiz hezeyan yapmaz. Misra:

Ezelden gam fibrabyle yugrulmuş
bedendir bu

olsaydı kabul olunabilirdi. Fakat igû) imaresine ne demeli? Şu halde bu rivâyet aslız demektir.

Cevdet Bey, «Asıl önemli olan yanlışlar Dertli'nin şiirlerinde yapılan uydurma, değiştirme, ve katma gibi yanlışlıklardır.»

Diğer. Bu fikrinin ilham ettiği mânâ, beni goaundurdu. Çünkü Öztelli'nin eserine kaynak benim eserimdir. Bu sorular bana ait demektir. Eski mecmuaları tetkik edenler bî-felâh ki, birindeki metin diğerindeki tutmaz. Kelime, terkip ve hattâ misra farklarına çok raslanır. Bir çok kimselerin tamamen hatırlanmadıkları bir misra, bir beyit aslına yakın bir şekilde değiştirerek okudukları

Abonelerimize

Dergimize yıllık abone olan sayın okuyucularımızın geçen yıl aboneleri 60 civarımızda 3 ay önce sona ermiş bulunmaktadır.

Sayın abonelerimizin, yeni yıl yani 61 ilâ 72 ci sayılarımıza ait abone bedellerini bir an önce lütfetmelerini, abonelerini devam ettirmek istemeyen okuyucularımızın da, kerriyeti bir mektupla bildirmelerini rica ederiz.

Dergimiz, abonelerinin ve okuyucularının artması ve ilgileri sayesinde yaşamakta, daha temiz ve güzel basılması imkân dahilinde girmektedir.

Dergimize abone olunuz, abone kaydediniz.

T. F. A.

çok görüldür. İşte mecmualardaki tehalüfün başlıca sebebi budur. Bir de saz şairleri şiirlerini bir çok yerlerde okudukları için letical telâsıyla tashih yaptıkları vakidir. Cevdet Bey, Dertli'nin:

Hun-ı didemi deryalara katışmaz
misraı için (vezni kırılmış, durak yeri bozulmuştur. Misra aslında şöyle olmak lazımdır.)

Hun-ı giryem odler içre katışmaz
diyor. Misra 6+5 ve 4-4-3 şekillerinde taktik olunabilir. Vezni kıran (derya-lar) sözlü ise bunu âşıklarla da, kâlem şairleri de yapmışlardır. Emrah:

Gül için ah etme ey zağ-ı sıyan
Akm etme gülîstana bızlımdır

beytinde gülîstan sözüni ikkiye bösdüğü halde kimse ses çıkarmamıştır. Hem Dertli'nin misraında bödünen kelime değil, (jar) cemi edatıdır.

Hun-ı dider: göz kanı yani kanlı göz yaşı, hun-ı giryer: göz yaşı kanı yani kanlı göz yaşı demektir. Arada fark yoktur.

Merdüm-i didemo bilmem ne fısım etti felek
Giryemil kıldı fısın eskimî hua etti felek

beyti öne sürülürse Hun-ı dider sözünün tevile muhtaç olduğu söylenebilir. Fakat ne hacet.

Bulanır giryeyi hanîlmî ile bah-ı vîent
Sararır ahim ile sebze-i sahra-yı adem

Akif Paşa

Bir de sulara karışmaz sözlü ile deryaya-
ra karışmaz arasında bir fark yoktur. Fakat
(deryalar) sözünde genişlik, büyüklük, derin-
lik ve mübalağa vardır.

Cevdet Bey:

Benim de meremleği taş yar

Dertli seril sefil gurbet ellerde

misraları hakkındaki sözlerinde haklıdır.

Dertli'nin vefatından on sene sonra ya-
zılmaya başlanmış bir divanda bu misralar ila-
vi bent şöyledir.

Dertli' zelli sefil gurbet ellerde

Beyhude söylenir namı dilerde

Terketinds rahatı gözü yollarda

Eller koymunda gözü yaşlı yar

Cevdet Bey:

Destiml gezdirmem kışbükârında
misramı söyle tashih ediyorlar:

Dest-i-res gezdirmem kışbükârında

Dilimizde el eristirmek, nall olmak mânaları
na gelen (dest-res) sözünü bir (i) ilavesiyle
(dest-i-res) şeklinde okunak hatâlidir. Burada
da misralar mânasızlaştırıyor. Halbuki sair:
Ben elmi kârına, kızanema uzatmam diyor.
Cevdet Bey gibi okursak: Hayatın kışbükârı-
cına el uzatıcı gezdirmem mânası çıkıyor. O
hatâ, elindeki mecazaaya atılır.

Cevdet Bey (kerrar-i aşk) yerine (gir-
dab-i aşk) sözünü kabul ediyor. (Kerrar) sö-
zünde kahramanlık mânası ve (haydar-i ker-
rar) tâbirinde olduğu gibi İmam Ali'ye ima-
vardır. Binaenaleyh ask kahramanını ve bü-
tün tarihlerin piri sayılan Ali'nin kulu
kurbanı olmak caizdir, fakat ask girdabının
kulu kurbanı olmak hiç işitilmemiş ve alai
olacak bir şey değildir.

Kahdir nûkabım ey vech-i enver

Zulmetle gönülmüz olsun mânevver

beytinil:

Hel et zülâflerin ey vech-i enver

Zulmet-i gönülmüz olsun mânevver

şeklinde tashih etmek elinde bir çok kaynak-
lar olan münekkidî tekzih ediyor. Şair (pe-
çent, yani yüz örtünü kaldır da karanlıkta
kalmış olan gönülmüz parlamış), diyor. Cev-
det Bey'e göre mânâ şu oluyor: (Ey yüzü
nurlu güzel saçlarını kaldır, gönülmüzün ka-
ranlığı aydınlanın). Bir de Farsça, Arapça
ve Türkçe kelimelerle terkip yapılamayacağı-
na göre (zulmet-i gönül) terkibine ne demeli,
bu hatâyı eskiler kusurların en büyüklüğü-
den sayarlardı.

Cevdet Bey:

Yazmuşlar deftere divane bent
doğru misramı:

Yazmuşlar defter-i diyane bent

şeklinde tashih ve: (Yani diyane defterine
bent de yazmışlardır) mânasını ilâve ediyor;
keşke bunu yapmasalardı.

Ben Dertli'nin ayrı ayrı basılmış altı di-
vanını gördüm, Hepsi birbirine benziyordu.
Hepsinde de hattat hatâları vardı; eserin
Dertli'nin şiirlerini Dertli hayatta iken yazıl-
mış rahmetli Mithat Akif'e ait bir divanı ve
bir çok Bolu ve Çankırı mecmualarını esas
tutmuştum. Son hazırladığım ciltte ise Bolu-
lu Resat Aker'in bulduğu 1270-1274 tarihli-
rini ihtiva eden ve Aşkın hiç görülmemiş bir
çok şiirlerini harfi bulunan mecmuayı esas
tuttum. Bütün farkları hasiyede gösterdim.
Ne yazık ki bastırmak için elimden tutan
çıkmadı.

Dertli, Ankarada hânisi Alişan Beyin
konagında vefat etmiştir. Vefatına dair kadı-
lıkta, müftülükte bulunmuş olan, şair oldu-
ğu anlaşılan ve Osmanlı Müellifleri'nde hat-
ırlanması yazılı bulunan Sadullah İzzet Efen-
di tarafından yazılan dilkate sayan manzum
bir mekâyeye göre Dertli 1261 tarihinde ve
75 yaşında vefat etmiştir.

Senelik aboneli
300, altı aylık
aboneli 150
kurustur.

Yurd dışı senelik
abone 2 dolardır.

Adres: Vesildirek, Sultanmektebi Sokak, No. 17 - İstanbul

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Adres değiştirmeler
hiçbir şart ve kerefe
tabii değildir.
Basılmayan yazılar
talep vukuunda
iade edilir.
EKİLEĞİL MATBAASI

57

T.C. ZİRAAT BANKASI

KURT İÇİNDE 160 SUBE VE AJANSI DÜNYANIN HER TARAFIN-
DAKI MUHABİRLERİYLE SAYIN MÜŞTERİLERİNİN
EMRİNDEDİR

VADELİ, VADESİZ TASARRUF HESAPLARI
1954 İKRAMIYE YEKÜNÜ:

1.500.000 liradır

BU ZENGİN PLANDA

Evler, Apartman daireleri, Traktörler ve ayrıca dolgun para
İkramiyeleri bu unutturur.
İştirak şartlarını Şube ve Ajans aramızdan öğrenebilirsiniz.

Türkiye İş Bankası

Fevkalâde İkramiye Çekilişi

1 kişiye: 6.000 altın

1 kişiye: 3.000 altın

150 liralık bir küçük cari

hesap açtıranlar, çekilişe

İştirak hakkını kazanırlar

Çekiliş tarihi: 31 Aralık 1954

58

OTOMOBİL

1954 YILINDA

500.000

LİRALIK İKRAMİYELER

TRAKTÖR

ALTIN VE PARA İKRAMİYELERİ

3000
ALTIN

İKRAMİYELİ
GRUP
MEYDUATI

YATIRACĞINIZ PARAMIN
2 Mislini
Kazandırır

TÜRK İCARET BANKASI

HER 150 LİRAYA BİR KURA NUMARASI

Millî Eğitim Bakanlığı tara-
fından düzenlenmiştir.

59

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAN AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Kasım 1954

İÇİNDEKİLER:

Huzeyfa Mecidi Akıncı	Mehmet GÖKALP
Rahmetullah Doğanalpın İnançları	Muzaffer UYGUNER
Bir Türk Halkı - I	İsmail İZZAROĞLU
Bir Saz Galesi - Işıkçık	Raci DABACI
Bir Çukurova Ağacı	İsmail YANIK
Balk Dans ve Müziğinin ve Eski Bromantın	İsmail TAYAR ATAMAN
Yeni İsmail Ağyan Oğ. İsmail Bey	Ali İzzet YALGIN
Çukurova'nın Bir Köyünde Duşun	Veli VAROL
Hayatın Çirkinliği	Yusuf ORHAN
Bir Manda - Işıkçık	Mehmet İYİKANLIĞI
	Bir Güzel Kışkırtıcı

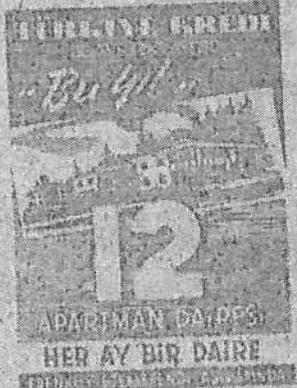
Sayı: 64

Kuruş: 25

BAŞLI VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MESUL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

60

Her 100 Lirağa Bir Kur'a Numarası

TÜRK HALKBİLGİSİ - FOLKLOR DERNEĞİ'nin neşriyat organıdır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR. HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN HİNÇER

No. 64

KASIM 1954

YIL: 6; CİLT: 3

Huzurî'nin Manevî Âlemi

Yazan: Mehmet GÖKALP

Doğu Anadolu'da büyük bir şöhret yapmış olan şair Huzurî (Ali Coşkun) bundan üç seneye önce 23 Eylül 1951 yılının pazar günü Çoruh Memleket Hastahanesinde hayata gözlerini kapamıştı. Hayatı, rindâne bir şekilde, her türlü maddî endişelerden uzak geçiren şair, kalicedirli, fakat mânevî âlemi pek zenginli. Bir konuşmasında dediği gibi: Gençim görüldüste, eski çağhım Distan zayıf içerdin dağhım Kalendarın fakat dnas bağhım Nilsâhsız ayinsiz gerdek olamam.

Bil sağlırsam bir de sağırım
Her zaman sağılan inek olamam.

Gönlü alca'dlara olurum çorap
Kabadayılara gömlek olamam,
Halkıktan de öyle idi. Şimdiye kadar Huzurî'nin nasıl öldüğüne dair pek geniş malumat vermemiştik. Bu yazıda kıymetli şairin meçhûl kalan bu tarafını izah edeceğiz. Şairin oğlu Galip Fikri Beyle Zor küyünde kendi evlerinde konuşurken pederi Huzurî'nin ölüm sebebini sormak istiyor, fakat cesaretim kâfi gelmiyordu. Bir aralık: (Pederiniz nasıl hastalandı?) diye sordum. O da başını yere eğdi ve yumuşak bir sesle anlatmağa başladı:

«Yunuseli Kaymakamı 1937 yılının sonbaharında bizim köyden Atıvın'e geçiyordu. Akşam üzeri köyde imiş olan Kaymakama

pederim: (Arzu buyurursanız bu gece bizde misafir kalın..) diyor. Kaymakam da kabul ediyor. Gece Kaymakam bizim evde idi. Akşam yemeginden sonra oturup muhtelif mevzular üzerinde konuştular.

Bir aralık pederim kız kardeşimi sebze ve meyvaları koyduğumuz çardaktaki tuhta anbardan biraz meyva getirmeye gönderdi. Bütün fener ve lâmbaları yaktığımız için kardeşim yukarı çıkarırken eline yanan bir «çirag» aldı. Hemsirem ambardaki meyva sandığını sol elle açarken sağ elinde tuttuğu çiragin alevi tavandan asılmış olan eski bir ehlâm tutuşturuyor. Kardeşim hiç farkında değil.. Bir müddet sonra alevler bacayı sardı. Evlin ekseri kısmi tahtadan yapıldığı için evimiz kısa bir zaman sonra kül oldu gitti.

Pederim bu yangından pek üzülmüştü. Halkın içinde neçestiz, durgun oturmak, mahzun durmak istemiyordu. Ertesi gündü Çoruh'a gitti.

Çoruh'ta ozaman Refik Koraltan Vall bulunuyordu. Ona bir manzum mektup yazarak münasip bir iş istiyor. R. Koraltan'ın verdiği cevap aynen şöyledir:

Artvin, 20.11.1937
7.12.1937

Bay Ali Huzurî,

Manzum mektubunuzu aldım. Şimdilik münhal münasip bir vazife yoktur. Bir açık vukuunda nazari itibara alınabilmek için ter-

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA